

Травматичні ушкодження нервової системи

Бойові черепно-мозкові травми та поранення. Лікування в гострому, проміжному та віддалених періодах

Сірко А.Г. ^{1,2}

¹ Дніпропетровська обласна клінічна лікарня ім. І.І. Мечникова, Дніпро, Україна

² Дніпропетровська медична академія МОЗ України, Дніпро, Україна

Мета дослідження – покращення результатів лікування тяжких бойових вогнепальних черепно-мозкових поранень (ВЧМП) та бойових черепно-мозкових травм (ЧМТ) в гострому, проміжному та віддаленому періодах шляхом впровадження новітніх хірургічних методик.

Матеріали і методи. Проведено аналіз літературних джерел (повнотекстових статей) з питань лікування ВЧМП за більш ніж столітній період починаючи з робіт Harvey Cushing (A study of a series of wounds involving the brain and its enveloping structures / The British journal of surgery. – 1917. – P. 558-684).

На основі літературних даних та аналізу лікування поранених в перші роки війни (2014-2015 роки) нами запропоновані власні методики хірургічного лікування та удосконалені вже існуючі методики втручання.

Виділені основні проблемні та не вирішені питання в хірургічному лікуванні бойових ВЧМП:

1. Поєднаних з травмою параназальних синусів (ПНС)
2. Поєднаних з травмою дуральних венозних синусів (ДВС)
3. Поєднаних з травмою інтракраніальних артерій та утворенням псевдоаневризм
4. Поєднаних з багатуолачковими переломами передньої черепної ямки та надбрівної дуги, що супроводжуються набряком головного мозку та внутрішньочерепною гіпертензією
5. Лікування наскрізних, діаметральних, бігемісферних, трансвентрикулярних ВЧМП
6. Своєчасна діагностика, профілактика та лікування гнійно-септичних ускладнень
7. Визначення прогностично значимих факторів летальності та віддалених результатів лікування поранених.
8. Пластики кісткових дефектів черепа після ВЧМП.

Результати та обговорення.

Проведено аналіз результатів обстеження та лікування 241 пораненого з бойовими ВЧМП, які знаходились на лікуванні в КЗ «Дніпропетровська обласна клінічна лікарня ім. І.І. Мечникова» за 5-річний період (2014-2019 рр.). Сумісно з ДУ «Інститут нейрохірургії ім. акад. А.П. Ромоданова» проведено вивчення питань надання невідкладної допомоги при бойовій травмі та пораненнях голови, шиї та хребта.

Проліковано 121 пораненого з тяжкими проникаючими ВЧМП, з них 30 поранених з травмою ПНС, 21 пораненого з травмою ДВС.

Летальність складала 20,7%, внутрішньочерепні гнійно-септичні ускладнення діагностовані у 11,6% поранених. Сприятливий результат через 12 місяців з моменту поранення за ШНГ встановлено у 65,3% поранених.

Заключення. За матеріалами проведеного дослідження опубліковані монографія, 20 наукових праць у фахових періодичних виданнях, виконано 32 доповіді на 17 конференціях, з'їздах та конгресах. Отримано 2 деклараційних патенти України.

Keywords: черепно-мозкові поранення; черепно-мозкова травма; бойова травма; вогнепальні поранення; летальність; шкала наслідків Глазго; хірургічне лікування